

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

В. І. Тютюгін, М. А. Рубашенко

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО
УКРАЇНИ
(Загальна та Особлива частини)**

Навчальний посібник
для підготовки
до зовнішнього незалежного оцінювання

6-те видання, перероблене і доповнене

Відповідальний редактор
професор *В. І. Тютюгін*

Харків
«Право»
2025

Тютюгін В. І.

Т98 Кримінальне право України (Загальна та Особлива частини) : навч. посіб. для підгот. до зовніш. незалеж. оцінювання / В. І. Тютюгін, М. А. Рубашенко ; відп. ред. В. І. Тютюгін ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – 6-те вид., перероб. і допов. – Харків : Право, 2025. – 376 с.

ISBN 978-617-8612-08-5

Посібник містить відповіді на ключові питання з однієї з базових навчальних дисциплін – «Кримінальне право України (Загальна та Особлива частини)», що виносяться на єдине фахове вступне випробування до магістратури за технологією зовнішнього незалежного оцінювання для студентів, які навчаються за спеціальностями «Право» й «Міжнародне право», відповідно до Програми вступного випробування (таксономії), затвердженої наказом МОН України від 3 лютого 2022 р. № 107, що залишається чинною і для ЄФВВ на 2025 рік.

Наприкінці посібника наведено перелік рекомендованої літератури, нормативних актів і судової практики.

Для студентів усіх форм навчання, які готуються до складання фахового вступного випробування до магістратури, а також для всіх, хто цікавиться питаннями вітчизняного кримінального права.

Попереднє видання побачило світ у 2024 році.

УДК 347(477)(075)

© Тютюгін В. І., Рубашенко М. А., 2020
© Тютюгін В. І., Рубашенко М. А., переробка
і доповнення, 2021–2025
© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2024

ISBN 978-617-8612-08-5

Зміст

Перелік умовних скорочень	7
Передмова	9

1. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

1.1. Загальні засади кримінального права України	11
1.1.1. Кримінальне право України як окрема галузь права	11
1.1.2. Джерела кримінального права	15
1.1.3. Чинність закону України про кримінальну відповідальність у часі.....	18
1.1.4. Чинність закону України про кримінальну відповідальність у просторі та за колом осіб	21
1.2. Поняття та ознаки кримінального правопорушення за кримінальним правом України. Класифікація кримінальних правопорушень за КК України.....	24
1.2.1. Поняття та ознаки кримінального правопорушення. Малозначність діяння	24
1.2.2. Класифікація кримінальних правопорушень за ступенем тяжкості за КК України	26
1.3. Об'єкт кримінального правопорушення	28
1.3.1. Поняття об'єкта кримінального правопорушення та його ознаки.....	29
1.3.2. Потерпілий від кримінального правопорушення та предмет кримінального правопорушення....	31
1.4. Об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення.....	33
1.4.1. Ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення та їх юридичне значення	33
1.4.2. Суспільно небезпечне діяння.....	34
1.4.3. Суспільно небезпечні наслідки.....	37
1.4.4. Причинний зв'язок між діянням та наслідком.....	38
1.4.5. Спосіб, місце, час, обстановка, засоби, знаряддя вчинення кримінального правопорушення....	39
1.5. Суб'єкт кримінального правопорушення	41
1.5.1. Поняття, ознаки та види суб'єкта кримінального правопорушення.....	41
1.5.2. Вік, із якого може наставати кримінальна відповідальність.....	42
1.5.3. Осудність та неосудність. Обмежена осудність	43

1.5.4. Кримінально-правове значення вчинення кримінального правопорушення в стані сп'яніння	47
1.6. Суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення.....	48
1.6.1. Поняття та ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Вина та її форми. Казус	48
1.6.2. Складна (змішана, подвійна) форма вини	56
1.6.3. Факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення	57
1.6.4. Помилка, її види та юридичне значення	58
1.7. Стадії кримінального правопорушення	62
1.7.1. Поняття, ознаки та види стадій кримінального правопорушення за КК України	62
1.7.2. Закінчене кримінального правопорушення. Момент закінчення кримінального правопорушення	63
1.7.3. Готування до кримінального правопорушення	65
1.7.4. Замах на кримінальне правопорушення	67
1.7.5. Добровільна відмова від доведення кримінального правопорушення до кінця	70
1.8. Співучасть у кримінальному правопорушенні.....	73
1.8.1. Поняття та ознаки співучасті	73
1.8.2. Види співучасників кримінального правопорушення	75
1.8.3. Окремі форми співучасті у кримінальному правопорушенні, передбачені в Загальній частині КК України	80
1.8.4. Підстави та межі кримінальної відповідальності співучасників кримінального правопорушення.....	84
1.8.5. Добровільна відмова співучасників	87
1.9. Причетність до кримінального правопорушення	88
1.9.1. Поняття причетності до кримінального правопорушення.....	88
1.9.2. Форми (види) причетності до кримінального правопорушення.....	89
1.10. Множинність кримінальних правопорушень	91
1.10.1. Поняття множинності кримінальних правопорушень	91
1.10.2. Одиначне кримінальне правопорушення як елемент множинності.....	92
1.10.3. Сукупність кримінальних правопорушень	96
1.10.4. Повторність кримінальних правопорушень	99
1.10.5. Рецидив кримінальних правопорушень.....	101

1.11. Обставини, що виключають кримінальну	
протиправність діяння.....	103
1.11.1. Поняття і види обставин, що виключають кримінальну	
протиправність діяння.....	103
1.11.2. Характеристика окремих обставин, що виключають	
кримінальну протиправність діяння, передбачених КК	104
1.12. Заходи кримінально-правового характеру (заходи КПХ):	
поняття і систематизація	117
1.13. Звільнення від кримінальної відповідальності.....	121
1.13.1. Поняття звільнення від кримінальної відповідальності	121
1.13.2. Характеристика окремих видів звільнення	
від кримінальної відповідальності.....	124
1.14. Покарання та його види	132
1.14.1. Поняття, ознаки та мета покарання за КК України	132
1.14.2. Система видів покарань	134
1.14.3. Характеристика окремих видів покарань	135
1.14.4. Види (система) та особливості покарань,	
які призначаються неповнолітнім	152
1.14.5. Основні та додаткові покарання	153
1.15. Призначення покарання.....	156
1.15.1. Загальні засади призначення покарання.....	156
1.15.2. Спеціальні засади (правила) призначення покарання.....	160
1.16. Звільнення від покарання та його відбування	175
1.16.1. Поняття та ознаки звільнення від покарання та його	
відбування	175
1.16.2. Характеристика окремих різновидів звільнення	
від покарання та його відбування	178
1.17. Судимість	200
1.17.1. Поняття, ознаки та наслідки судимості	200
1.17.2. Погашення та зняття судимості.....	201
1.18. Примусові заходи медичного характеру, примусове	
лікування, примусові заходи виховного характеру	205
1.18.1. Примусові заходи медичного характеру	205
1.18.2. Примусове лікування за КК України	207
1.18.3. Примусові заходи виховного характеру.....	208
1.19. Спеціальна конфіскація	210
1.20. Заходи кримінально-правового характеру	
щодо юридичних осіб.....	213

2. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

2.1. Основні різновиди норм та наскрізні юридичні поняття (юридичні конструкції) Особливої частини КК.....	219
2.1.1. Особлива частина КК. Основні різновиди її норм.....	219
2.1.2. Наскрізні юридичні поняття Особливої частини КК	220
2.2. Злочини проти основ національної безпеки України.....	228
2.2.1. Злочини проти основ національної безпеки України	228
2.2.2. Спеціальні види звільнення від крим. відп. за окремі злочини проти основ національної безпеки України	235
2.3. Кримінальні правопорушення проти особи	236
2.3.1. Кримінальні правопорушення проти життя особи.....	236
2.3.2. Кримінальні правопорушення проти здоров'я особи	246
2.3.3. Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи.....	259
2.3.4. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.....	263
2.4. Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини та громадянина	269
2.5. Кримінальні правопорушення проти власності	275
2.5.1. Корисливі посягання на власність.....	275
2.5.2. Некорисливі посягання на власність.....	
2.6. Кримінальна правопорушення проти громадської безпеки	296
2.7. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту	314
2.8. Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності	326
2.9. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів	331
2.10. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян.....	337
2.11. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.....	344
Рекомендована література та матеріали судової практики	373

ПЕРЕДМОВА

Кримінальне право України є однією із базових та фундаментальних навчальних дисциплін при підготовці фахівців за спеціальністю «Право» та «Міжнародне право», метою якої є засвоєння студентами юридичних навчальних закладів основних положень про кр. пр., відповідальність за нього, про поняття, види та призначення покарання, звільнення від його відбування та застосування інших заходів кримінально-правового характеру.

На сучасному етапі найважливішою формою оцінювання рівня підготовки студентів при вступі до магістратури з будь-якої навчальної дисципліни, в тому числі і з кримінального права, є такий контроль знань, навичок та вмінь, як єдине фахове вступне випробування за технологією зовнішнього незалежного оцінювання (далі – ЗНО), під час якого студент має продемонструвати всебічне і повне знання програмного курсу з кримінального права за переліком заздалегідь визначених у Програмі вступного фахового випробування (таксономії) питань.

При підготовці до такої форми оцінювання знань студент повинен опрацювати велику кількість нормативних актів, навчальних джерел та матеріалів практики застосування закону про кримінальну відповідальність, внаслідок чого значний обсяг часу витрачається не на засвоєння основних положень навчальної дисципліни, а на технічну обробку літератури, визначення обсягу матеріалу і послідовності його вивчення та застосування при наданні відповідей на програмні питання під час фахового вступного випробування.

Запропонований посібник має на меті надати комплекс послідовно та системно викладених основних теоретичних і практичних положень кримінального права України в стислій, узагальненій формі, акцентуючи увагу студента на основних нормативних та доктринальних положеннях, які мають значення для засвоєння зазначеної навчальної дисципліни. Використання посібника насамперед сприятиме полегшенню підготовки студентів до фахового вступного випро-

бування до магістратури – дозволить систематизувати їхні знання, уміння та навички, а також визначити основний зміст і приблизний обсяг відповідей на питання, зазначені у таксономії, та в кінцевому підсумку – забезпечить підвищення рівня їхньої професійної підготовки.

Використовуючи посібник, слід, однак, урахувати, що він містить лише певний мінімальний (базисний) обсяг матеріалу із вказаної навчальної дисципліни й у цьому плані є лише своєрідним навчально-довідковим (допоміжним) виданням, яке орієнтує читача і зосереджує його увагу на основних положеннях, які він повинен засвоїти при підготовці до фахового вступного випробування з кримінального права і які мають бути використані ним під час його проходження.

Тому для того, щоб у повному обсязі опанувати матеріал навчальної дисципліни і при ЗНО виявити необхідний рівень знань, умінь, навичок та на цій підставі надати правильну, повну і професійну відповідь на питання, що включені до фахового вступного випробування, необхідно перш за все і в обов'язковому порядку звернутися до інших джерел: до закону про кримінальну відповідальність (Кримінальний кодекс України) та інших нормативно-правових актів; постанов Пленуму Верховного Суду України; правових висновків Верховного Суду, які згідно з частинами 5, 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень і повинні враховуватися судами при застосуванні відповідних норм закону про кримінальну відповідальність (ч. 6 ст. 368 КПК України). Необхідно також звернутися до підручників з кримінального права, відповідних навчальних і навчально-методичних посібників, науково-практичних коментарів до закону про кримінальну відповідальність, спеціальної наукової літератури та матеріалів судової практики.

Навчальне видання

Тютюгін Володимир Ілліч
Рубашенко Микола Анатолійович

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

(Загальна та Особлива частини)

Навчальний посібник
для підготовки
до зовнішнього незалежного оцінювання

Відповідальний редактор
професор *В. І. Тютюгін*

6-те видання, перероблене і доповнене

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 15.05.2025. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 21,9. Обл.-вид. арк. 18. Тираж 100 пр. Зам. № 359

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>
E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017